

792

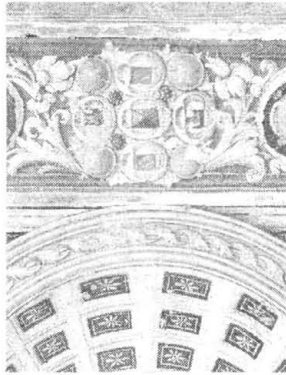

könyv
könyvtár
könyvtáros

2002
június

K I N C S E K

A NEMZET
KÖNYVTÁRÁBÓL

MAGYAR KÖNYVKLUB

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

11. évfolyam 6. szám

2002. június

Tartalom

Könyvtárpolitika

Alapítványok a közkönyvtárak hátrányos helyzetű olvasóiért	3
Gyuris György: Hátrányos helyzetűek a szegedi Somogyi-könyvtárban	5
Elekes Eduárdné: Margón?	8
Az IFLA Internet-kiáltványa	10

Fórum

Győri Erzsébet: A könyvtárosok műveltsége – művelt könyvtárosok	12
Kozmáné Sike Emese: Könyvtárosok(k) az ezredfordulón 1. rész: Könyvtárosi pályatükör – 2001	15

Műhelykérdések

Bényei Miklós: A helyismereti együttműködés irányai	27
--	----

Lectori salutem

Pogány György: „Az olvasás különös színjáték...” Beszélgetés Albert Gáborral az olvasásról	35
---	----

História

Rózsa György: Ahogy lehet(ett) 9.	41
Bálint Gábor: Ráth-Végh István és a könyvek	43

Extra Hungariam

Pátrovics Péter: Varsói jegyzetek	47
--	----

Perszonália

Füleki Mihály: Egy honvédségi könyvtáros halálára	51
In memoriam Slezsák Imre	52

Könyv

Esterházy Péter: 1 nagyon szép könyv	53
Gáncsné Nagy Erzsébet: Angol nyelvű világbibliográfia a helyismereti könyvtári munkáról	56
Magyar néprajzi bibliográfia 1997–1998	58

From the contents

The library supply of the disadvantaged (by *Erzsébet Győri, György Gyuris, Eduárdné Elekes*) (3);
Erzsébet Győri: The erudition of librarians (12);
Emese Kozma-Sike: The prestige of librarians in 2001 (15)

Cikkeink szerzői

Bálint Gábor, az ELTE BTK Központi Könyvtárának munkatársa; *Bényei Miklós*, a Debreceni Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; *Elekes Eduárdné*, a Tolna Megyei Könyvtár igazgatója; *Esterházy Péter*, író; *Füleki Mihály*, a Hadtudományi Könyvtár ny. igazgatója; *Gáncsné Nagy Erzsébet*, a Győri Megyei Könyvtár munkatársa; *Győri Erzsébet*, a 3K szerkesztője; *Gyuris György*, a szegedi Somogyi-könyvtár igazgatója; *Kozmáné Sike Emese*, a Debreceni Egyetem tanszéki könyvtárosa; *Pátrovics Péter*, nyelvész, az ELTE oktatója; *Pogány György*, az ELTE oktatója; *Rózsa György*, az MTA Könyvtára ny. főigazgatója

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

**Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
Poprády Géza, dr. Tóth Elek**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Könyvtári Intézet, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Felelős kiadó: **Dippold Péter**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatja a

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alapprogram

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 3600 forint. Egy szám ára 300 forint

HU-ISSN 1216-6804

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Alapítványok a közkönyvtárak hátrányos helyzetű olvasóiért

Gyors áttekintést végeztünk a különféle alapítványok tevékenységéről abból a szempontból, hogy nyújtottak-e és milyen pályázati lehetőségeket a vakok és gyengén látók, a siketek és nagyothallók, a mozgáskorlátozottak, a betegek és öregek, a házhoz és ágyhoz kötöttek, az anyanyelvük irodalmához korlátozottan hozzáférők, a kis településeken élők, röviden a hátrányos helyzetű olvasók jobb ellátására.

Elsősorban a Nemzeti Kulturális Alapprogram, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Soros Alapítvány és a Kölcsey Alapítvány pályázati lehetőségeit vizsgáltuk meg. Nézzük sorban, ki mit kínált!

A Nemzeti Kulturális Alapprogram a témánkba vágó támogatások javát pályázaton kívül nyújtotta, egyedi elbírálás alapján. Így például 1997-ben a Vakok Általános Iskolája és Diákotthona 200 000,- Ft támogatást kapott az iskola Braille-könyvtárának fejlesztésére. Ugyancsak 1997-ben a Látássérültek Klubja 100 000,- Ft-ot kapott a miniszteri keretből a hangos könyvtár megalapozására. 2000-ben ismételen egyedi elbírálás alapján a Vakok Általános Iskolája és a Speciális Szakközépiskola a Braille-könyvtár fejlesztésére 800 000,- Ft-ot, illetőleg irodalmi művek Braille-átírásához 502 000,- Ft-ot kapott.

1996-ban az NKA könyvtári kuratóriuma a nemzeti és etnikai kisebbségek könyvtári ellátásának a javítására 2,95 millió Ft-ot biztosított, az összeget kimonddottan állománygyarapításra fordíthatták a pályázatot elnyert könyvtárak.

E rövid áttekintésből e sorok írója csak azt a következtetést tudja levonni, hogy valóban hátrányos helyzetben vannak a hátrányos helyzetűek.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma a CXL. törvényből következően, főként a 15/1998. évi MKM rendelet alapján az érdekeltségnövelő támogatással, illetőleg a minden évben rendelkezésre álló összeg 10%-ával segíti azon önkormányzatok könyvtárait, amelyeknél az egy lakosra jutó beszerzési keret elmarad az országos átlagtól. Ez a felzárkóztató pályázat sok kis településen segít. Csaknem minden esztendőben komoly összeget áldoz a minisztérium a nemzetiségi lakosság anyanyelvi irodalommal való ellátására. Most, 2002-ben a Korszerű könyvtári rendszer, korszerű könyvtári környezet című pályázat egyik része foglalkozik a mozgáskorlátozottak könyvtárakat akadálymentesen megközelítő lehetőségeinek a megteremtésével, ehhez nyújt anyagi támogatást.

A Soros Alapítványnál, filozófiájából következően, a nyílt társadalom, az esélyegyenlőség megteremtése jegyében mindig is előtérben volt és van a hátrányos helyzetűek támogatása. Az első komoly lépés még a nyolcvanas években történt, amikor Soros György komoly összeget áldozott a Vakok Intézete laboratóriumának a megteremtésére, folyamatos működésének biztosítására. Ekkor indult meg

a hangos könyvek egész sorozata, a Braille-könyvtár fejlesztése. Ebben a munkában komoly részt vállalt az akkori Könyvtártudományi és Módszertani Központ is, szakmai tanácsadással éppúgy, mint a felolvasásra javasolt művek pontos könyvészeti adataival. Csak az utóbbi évekből hozok néhány példát a pályázati célok megjelölésével. 1999-ben az egészségkárosodottak könyvtári ellátására hirdetett az alapítvány pályázatot, lehetett pályázni a „könyvet házhoz” szolgálat megszervezésére, nem egy pályázó könyvtár kerékpár beszerzésére kért és kapott támogatást, hogy ne kézben kelljen cipelni az ominózus szatyrokban a könyveket, és része volt a pályázatnak az öregbetűs könyvek propagálása is. Erre a projektre 5 millió Ft-ot kaptak a könyvtárak A nyertes pályázók közül a minőségileg legjobbakat kiválogatta a kuratórium, ezek tovább kerültek az OSI-hoz további pályázati céllal, itt 2 millió Ft-tal gyarapodott az összeg. Több könyvtár e témában nemzetközi kapcsolatokat is ki tudott építeni. 2000-ben ismét visszatért az alapítvány a témára, akkor különféle eszközökre, segédletekre lehetett pályázni, pl. kerek kocsira, amellyel a mozgáskorlátozottak a könyvtáron belül kényelmesen közlekedhetnek, a vakok és gyengén látók részére szoftverekre, amelyek a nyomtatott szöveget hanggá alakítják, kézi lapnagyítókra, melyeket még otthoni használatra is kölcsönözhetnek. Ez a program 8 millió Ft támogatást biztosított a könyvtáraknak. 2001-ben kiadót is támogatott az alapítvány öregbetűs könyvek folyamatos megjelentetése céljából. A gondolat szülőanyja és a kivitelezésben is segítője Havas Katalin kolléganőnk, aki a Fekete Sas kiadóval együtt pályázott. Már meg is jelent néhány kötet e támogatásból, öröm kézbe venni őket. Ugyanabban az évben Braille-könyvek előállítására 1,5 millió Ft-ot, illetőleg a pályázó könyvtárak számára beszerzésre 3 millió Ft-ot biztosított az alapítvány. Csaknem minden esztendőben lehetett pályázni nemzeti és anyanyelvi irodalom beszerzésére. Az egyik legsikeresebb pályázat a kis települések könyvtárai számára kiírt telefon és fax beszerzési program volt. Meghaladta a hetvenet azon települések száma, ahol a könyvtárak első alkalommal jutottak telefonhoz és faxhoz. Nyolcvan kis település jutott ingyenes internethasználathoz, sok helyen ezek voltak az első fecskék. 2002-ben ismét a kistelepülések pályázhattak a barátságos környezet megteremtéséhez szükséges bútorokra és felszerelési tárgyakra, adatbázisok vásárlására, előadók tiszteletdíjaira. Úgy vélem, hogy a Soros Alapítvány hű az alapító filozófiájához.

A Kölcsey Alapítvány a határon túli magyar könyvtárak számára ír ki minden esztendőben pályázatot, elsősorban állománygyarapításra, illetőleg képzésre, továbbképzésre lehet pályázni. Igen nagy előnye ezeknek a támogatásoknak, hogy rendszeres, biztosan számíthatnak rá a könyvtárak, míg a többi alapítványnál változik a pályázat tematikája.

Összefoglalva: elég színes képet mutat a hátrányos helyzetű olvasók ellátásának pályázati programja, de ennél sokkal többre volna szükség, s főként az állandóságra. Ezeket a szolgáltatásokat ugyanakkor nemcsak pályázati pénzekből kellene fenntartani, hanem sokkal inkább központi állami keretből, legalábbis mindaddig, amíg az önkormányzatok anyagilag és erkölcsileg egyaránt nem tudnak többet, illetve elegendőt fordítani a törvény adta kötelezettségeikre.

Győri Erzsébet

Hátrányos helyzetűek a szegedi Somogyi-könyvtárban*

Bejutás a könyvtárakba

A Somogyi-könyvtár új épülete 1984-ben készült el, s bár az OSZK–KMK szakértőinek intenciói szerint a „public library” elveit igyekeztek érvényesíteni, ez csak azzal a megszorítással sikerült, hogy sem raktár, sem munkaszobák nem épültek. Ugyanakkor az épületbe való bejutást a középületet rossz beidegződéssel kizárólag „palotának” elképzelni tudó szemléletmód nehezíti a mai napig. Az utcáról ugyanis nyolc lépcsőfok vezet föl a főbejáratig, melyen átjutva a pihenőről újabb 9 lépcsőn lehet följutni az adminisztrációhoz vagy 15 lépcsőn le a büféhez. A mozgáskorlátozottaknak ennyi. Pontosabban a mélyített hátsó fronton elhelyezkedő szolgálati bejáraton és az alagsorból induló liften eljuthatnak az épület bármelyik szintjére, igaz, hogy elég sok ajtón át. De ezt is csak külön közelharc árán sikerült elérni, mivel a két saroknál a normál utcaszintről levezető lépcsők mellett kialakított lejtők kellős közepébe betonozták a KRESZ-táblákat. Ezeket csak az 1999-ben meginduló „akadálymentesítési” hullámmal tudtuk áttetetni. Egyébként az utóbbi két évben hét fiókkönyvtárunknál tudtuk elhárítani az egy-két lépcsőből álló, a mozgáskorlátozottak bejutását megnehezítő akadályokat. Ezzel a kezelésünkben lévő könyvtárak mindegyikét használni tudják a mozgáskorlátozottak is. Nincs viszont egyetlen olyan vizesblokk sem, amely alkalmas lenne mozgáskorlátozottak számára.

A gyerekek

Könyvtárunk fontosnak tartja a fogyatékos gyermekek könyvtári ellátását is, bár ebbe belejátszott a velük foglalkozó pedagógusok által megfogalmazott ilyen igény is. Kezdetben, kb. 1991-ben a gyengén hallók csoportjaival próbálkoztunk a gyermekkönyvtárban. Ám speciális szakmai tudás híján a foglalkozások nem voltak sikeresek. Így maradt számukra a fejhallgatós zenehallgatás, a kísérő pedagógusok által közvetített könyvajánlás és a könyvtári szolgáltatások megismertetése.

A kisegítő iskola csoportjaival azonban évek óta tartunk iskolai tananyaghoz (Toldi, János vitéz, jeles ünnepeink stb.) kapcsolódó foglalkozásokat. Emellett megismerik a könyvtárhasználat szabályait, aminek következtében mindig van néhány önállóan, elsősorban vakációs programjainkra visszajáró gyerek is közülük.

* Elhangzott 2002. március 7–8-án a Szolnokon rendezett PULMAN-konferencián.

A gyermekkönyvtárban foglalkozunk a szegedi Pethő Intézet testi vagy testi–szellemi fogyatékos csoportjaival is. Ezek életkori és értelmi szintje igen vegyes: az óvodás korútól a majdnem felnőttekig, a teljes értelmi képességűektől az erősen szellemi fogyatékosokig terjed. Elsősorban érzelmi indíttatású mesés, zenés, valamint manuális foglalkozásokat tartunk nekik. A Kálvária téri fiókkönyvtárunk tartalmas kapcsolatot épített ki a közvetlen közelében lévő Fogyatékosok Nappali Intézményével. Ennek gondozottjai kéthetenként átjárnak a könyvtárba kézműves foglalkozásokra. Tapasztalataink szerint a fogyatékos gyermekek nagyon érzékenyek, igen hálásan fogadnak minden odafigyelést, szeretetteljes gesztust.

Sajnáljuk, hogy az állami gyermekotthon lakói kikerültek a látókörünkől. Korábban a könyvtártól 10 percrenyire lévő épületben laktak, s rendszeres délutáni foglalkozásokat tartottunk részükre. Ezek döntően a szabadidő hasznos eltöltésére irányultak: társas- és drámajátékok, manuális foglalkozások, ünnepekre készülődés stb. Szoros kapcsolat alakult ki a közösség és a könyvtárosok között. Még felnőttként visszajáró olvasónk is van közülük. Aztán az elmúlt évben az önkormányzat a város szélére költöztette őket, azóta megszakadt a kapcsolatunk.

Külön nem foglalkozunk a cigány gyermekekkel. A Móra utcai fiókkönyvtárunk környékén sok a roma család, így a könyvtárban foglalkozásokat tartó iskolai osztályokban többségben vannak. Jó eredményeket produkálnak, érdeklődők. Más helyütt több negatív tapasztalat is összegyűlt: nem tartják be többszöri felszólításra sem a könyvtárhasználat alapvető szabályait, rablási kísérletek is történtek az egy személyes fiókokban – mind általános iskolás korú gyermekek részéről. Egyébként ugyanolyan természetességgel szolgáljuk ki őket, mint bárki mást.

Vakok és csökkentlátók

1981. május 2-án nyílt meg egyik újszegedi fiókkönyvtárunkban a hangoskönyvek gyűjteménye kifejezetten vakok és csökkentlátók számára. 1985-ben ez egy központi helyre, a belvárosi hídfő mellé költözött, és fölvette a Hangoskönyvtár nevet.

Ugyanitt 1989. október 6-án megalakult a Vakok Klubja, mely kéthetenként tartja azóta is foglalkozásait. A klubfoglalkozásokon 20–25–30 fő vesz részt. Ezek nem mindig szokványosak. Volt hegyvidéki kirándulás, hogy megtapasztalják az erdőt, a patakot, a sziklás, egyenetlen utat. Volt merülés gyakorlott bűvárok segítségével az uszodában, de „megnézték” a kiscelli múzeum *Szobraink városszerte* című kiállítását, melyen Budapest kicsinyített köztéri szobrait lehetett megtapogatni. Sajnos nem sikerült megszervezni e tárlat Szegedre hozatalát, de ez adta az ötletet a néprajzi kiállítás megrendezéséhez 2000-ben. A tapintható tárlaton a régi használati eszközökkel lehetett megismerkedni, de így kapott értelmet pl. a *(kukorica) csuhé* a *szalma*, a *nád* szó is. E foglalkozások, kirándulások szorosra fűzték a kapcsolatot a látási fogyatékosok és a könyvtárosok között.

Az évek során gépi berendezésekkel is gazdagodott a könyvtár. 1989-ben kazetás magnetofonokat sikerült vásárolni kölcsönzés céljára. Ugyanakkor számítógéphez is jutott a részleg, s így megindulhatott a klub keretében az első számítógépes tanfolyam a vakok számára 1990 februárjában. 1994-ben Relaxa gép, valamint angol, német, francia alap- és középfokú, valamint angol társalgási nyelvi anyag érke-

zett. 1997-ben végre megkaptuk az olvasógépet is. 1998-ban az internet speciális használatával ismerkedtek meg az érdeklődők. Ám azt is be kell vallani, hogy a könyvtárban lévő számítógépet kevésbé használják. Nagyobb sikert értünk el azzal, hogy a pályázatok megírásának segítségével többen jutottak PC-khez, s így azokat otthon tudják használni.

Fontos, hogy hivatásos s épp ezért segítőkész partnernek tartják a könyvtárat, így természetes oldottsággal fordulnak a könyvtárosokhoz, ha támogatásra van szükségük. Érdekes viszont, hogy bárki került ide könyvtárosnak, nagyon hamar megszerette ezt a munkát.

Mint korábban említettem, a Hangoskönyvtár bárki részére nyitva áll, így látó, csökkentlátó és vak egyaránt használja. Ez az a könyvtári egységünk, ahol ha valaki Tolsztoj *Háború és békéjét* kéri, a könyvtáros megkérdezi, hogy hangoskönyvet, Braille-írást vagy síknyomtatást kér. (Sajnálatos, hogy a csekély kereskedelmi kínálat miatt nincsenek viszont öregbetűs kiadványaink.) Szívderítő tapasztalat, hogy a könyvtár ép látású látogatóiban megnőtt az empátia a vakok irányában, s megértették, hogy nem részvétet várnak el, hanem mindennél többre tartják az önállóságot, s csak elakadásuk esetén igénylik a segítséget.

A Hangoskönyvtár adatai fölkerültek a Somogyi-könyvtár honlapjára is, a katalógusok között már föllelhető az itt lévő több mint 300 könnyűzenei CD betűrendes listája, s hamarosan fölkerül a 650 címet meghaladó számú hangoskönyvek jegyzéke is. Ezzel kívánjuk elősegíteni a távolabb lakók könyvtárhasználatát.

A Csillag börtön

1996-ban megkeresett bennünket a börtön vezetősége, hogy tartsunk könyvtárosasszisztens tanfolyamot elítéltek részére. Ezen hat fő végzett jó eredménnyel, akik közül hárman jelenleg is a Csillag börtön könyvtárában dolgoznak. A kapcsolat megmaradt, jelenleg is részt veszünk az ítélet-végrehajtási intézet rendezvényein, szakmai problémáik esetén segítünk az azóta már főiskolát végzett elítélteknek.

* * *

Összegezve: a mozgáskorlátozottak, a hátrányos helyzetű gyermekek, a vakok ugyanolyan látogatói könyvtárunknak, mint bárki más, csak kiszolgálásuk igényel több figyelmet, beleérző képességet.

Molnár Mária és Palánkayné Sebők Zsuzsanna anyagának felhasználásával készítette

Gyuris György

Margón?*

Pillanatkép 2002 februárjában. Szekszárd közintézményeinek hozzáférhetőségéről, akadálymentes megközelíthetőségéről felmérést készít a Kerek Világ Jóléti szolgálat (Pécs). Elszomorító tények: a megyei könyvtár zsúfolt, lehetetlen, leküzdhetetlen akadály, veszélyes! A megyei önkormányzat elnökének levélben fogalmazzák meg szerény kívánalmaikat a mozgássérültek. A felmérés megállapítja, megerősíti – ami egyébként köztudott –, hogy a könyvtár maga (és persze benne a könyvtárosok is) hátrányos helyzetű.

Ennek ellenére több évtizedes, erős hagyományai vannak nálunk a szociális szolgáltatásoknak. Például a mozgássérültek fizikális, mentális, művelődési, információs és közösségi hátrányait régóta igyekszünk enyhíteni:

- hagyományos házi kölcsönzéssel,
- közérdekű információk nyújtásával,
- segítséggel történő közvetett kiszolgálással,
- letétek telepítésével,
- egyesületeikkel való kapcsolattartással,
- kimondottan nekik készült rendezvények szervezésével,
- tanácsadással, hivatali ügyeik intézésével.

A könyvtár filantróp intézmény, s ha a könyvtáros szociálisan érzékeny, tenniakaró, és megmutatkozik a civil kurázsi, a tudatos empátia, segítségnyújtása akkor is inkább személyre szóló, adomány jellegű, eseti. (A fenntartók támogatása többnyire a „távolságtartó megengedés”, a könyvtárosé pusztán karitatív jellegű.)

A szociális szolgáltatásoknak intézményesülnie kellene, azaz folyamatosan és rendszerszerűen működnie a nyilvános könyvtár alapkövetelményeinek megfelelően: mindenki által használhatónak és megközelíthetőnek kellene lennie.

Vannak azért reményt keltő változások is e tekintetben: a megye városi könyvtáraiban akadálymentes közlekedést biztosítottak, épültek rámpák, mosdók Tamásiban, Bonyhádon és Dombóváron – valamennyi pályázati forrásból és nem költségvetésből.

Ma már számottevő segítség minden nagyobb könyvtárunkban a digitalizálás, a számítógép-használat elterjedése, a virtuális tagság, az internet-hozzáférés biztosítása.

Folyamatosan bővítjük szolgáltatásainkat a vakok és gyengénlátók számára. Szép a hangos könyvtári gyűjteményünk Szekszárdon, Dombóváron, Bonyhádon, Tamásiban, rövidesen Pakson is megindul a kölcsönzés. Keresettek az öregbetűs könyvek, itt inkább az a gondunk, hogy nincs elegendő választék. Pályázatok útján nagyítokat, számítógépeket, olvasógépeket szereztünk be, megvalósult az internetezés technikai feltétele is: ezek az eszközök nemcsak Szekszárdon, hanem Bonyhádon és Tamásiban is rendelkezésére állnak az érdeklődőknek.

* Elhangzott Szolnokon 2002. március 8-án, korreferátumként.

Törekszünk arra, hogy változatos rendezvényekkel szolgáljuk a közös együttét. Ezek nem csupán a könyvtárban valósulnak meg, ugyanis szoros kapcsolatot tartunk egyesületeikkel, s ezek, illetve különféle baráti körök közös munkája nyomán honismereti vetélkedők, könyvbemutatók, kiállítások szervezői vagyunk. Úgy véljük, hogy az együttes munkálkodásnak van igazán értelme, így ugyanis mindenki kiveheti a részét a közösségért végzett tevékenykedésből s az elért eredmények feletti örömből.

Annak érdekében, hogy az egyenlő esélyek mindenkinek megadassanak, igen fontosnak tartom az alábbiakat:

- akadálymentes környezet mielőbbi biztosítása, hiszen ezzel teszünk eleget a nyilvános könyvtár alapkövetelményének;
- az eseti szolgáltatásokat intézményesíteni kell, s természetesen meg kell teremteni ennek anyagi és tárgyi feltételeit;
- gondot kell fordítani a könyvtárosok ez irányú képzésére, jó tréningek szervezésével;
- bővíteni kell a számítógép nyújtotta lehetőségeket a speciális technikák és szoftverek igénybevételével;
- nagyobb figyelmet kell fordítani a felhasználók oktatására, meg kell ismertetni őket az új technikák nyújtotta lehetőségekkel;
- ahol lehet, egyéni segítséget kell nyújtani a potenciális használóknak, biztosítani kellene számítógépeket otthoni használatra, pályázatokat kellene kiírni kimondottan hátrányos helyzetűek számítógép-beszerzésére, ingyenes internet-hozzáférésre, a számítógépeket hálózatba kapcsolva a könyvtár szerverén keresztül meg kell oldani a virtuális tagság kérdését, az információk oda- vissza áramoltatását.

Utószóként még hozzáteszem: a rokkantság, a fogyatékoság súlyosbodó, globális probléma az egész világon. Magyarországon is szerény becslés szerint 800 000 embert érint, másfél millió családtagot. Megkerülhetetlen tehát a velük való foglalkozás. Minden könyvtárosi kéznyújtás, szociális szolgáltatás enyhíthet a hátrányos helyzeten, segíti a társadalmi reintegrációt.

Erősíteni kell magunkban az elfogadást, befogadást. (Valljuk be: időnként elutasítók, előítéletesek is lehetünk.) Hogy a *részvét részvétel* legyen: jó segítségnyújtást adjunk a rászorulóknak, de az éljen is a lehetőséggel. Nem csak alkalmanként, esetlegesen, hanem *folyamatosan!*

„Kell valaki kapaszkodónak” – mondja Tornai József.

Így lesz a KAPASZKODÓBÓL rehabilitáció – ami társadalmi ügy.

Elekes Eduárdné

Az IFLA Internet-kiáltványa

A korlátozás nélküli hozzáférés az információkhoz nélkülözhetetlen a szabadsághoz, egyenlőséghez, az egész világra kiterjedő megértéshez és békéhez. Ezért a Könyvtáros Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetsége (IFLA) a következőkre hívja fel a figyelmet:

- A szellemi szabadság minden ember joga, ami azt jelenti, saját véleménye lehet, azt kimondhatja, információkat kérhet, azokat megkaphatja; ez a demokrácia alapja, és ez hozzátartozik a könyvtárügy lényegéhez.
- Az információkhoz való szabad, a közvetítő eszközöktől és a határoktól független hozzáférés biztosítása a könyvtárosok és információs szakemberek központi feladatát képezi.
- Az Internethez történő korlátozás nélküli hozzáférés lehetőségének megteremtése a könyvtárakban és az információs szolgáltató helyeken segíti a közösségeket és az egyént szabadságra, jólétre és fejlődésre való törekvésükben.
- Az információáramlás akadályait meg kell szüntetni, különösen azokat, amelyek egyenlőtlenséget, szegénységet és reménytelenséget okozhatnak.

Az információhoz való szabad hozzáférés, az Internet és a könyvtárak és információs szolgáltató helyek

A könyvtárak és információs szolgáltató helyek dinamikus intézmények, amelyek az embereket összekapcsolják azokkal a világszerte fellelhető információs forrásokkal, eszmékkel és alkotásokkal, amelyeket keresnek. A könyvtárak és információs szolgáltató helyek minden eszközzel rendelkezésre bocsátják az emberi kifejezésformák és a sokszínű kultúra gazdagságát.

A világot behálózó internet lehetővé teszi az egyéneknek és a közösségeknek az egész világon, függetlenül attól, hogy a legkisebb és legeldugottabb falvakban vagy a legnagyobb városokban élnek, hogy ugyanúgy hozzáférjenek az információkhoz személyes fejlődésük, képzésük, felfrissülésük, kulturális gazdagodásuk, gazdasági tevékenységük és a demokráciában való tájékozott részvételük érdekében. Mindenki megjelenítheti érdeklődését és kultúráját, hogy a világ megismerhesse azokat.

A könyvtárak és információs szolgáltató helyek fontos hozzáférést biztosítanak az Internethez. Egyeseknek komfortot, tájékozódást és segítséget jelentenek, míg másoknak az egyetlen rendelkezésre álló hozzáférési lehetőséget. Olyan mechanizmust alkotnak, amely lehetővé teszi a források, a technika és a képzés különbözőségeiből eredő hiányok leküzdését.

Az interneten lévő információkhoz való szabad hozzáférés irányelvei

Az internethez és annak minden forrásához való hozzáférésnek összhangban kéne lennie az ENSZ emberi jogokról szóló általános nyilatkozatával, különösen annak 19. cikkelyével:

Mindenkinek joga van a szabad véleményhez és annak kinyilvánításához; ez a jog magában foglalja annak szabadságát, hogy külső befolyástól mentes saját véleményünk legyen, és határoktól függetlenül minden forrásból információkat és eszméket keressünk, azokat megkapjuk és közöljük.

A világot behálózó internet olyan eszköz, amely lehetővé teszi mindenki számára, hogy éljen ezzel a jogaival. Ezért a hozzáférhetőséget sem az ideológiai, politikai vagy vallási cenzúra bármely formájának, sem gazdasági akadályoknak nem szabadna gátolniuk.

A könyvtáraknak és információs szolgáltató helyeknek az is a feladatuk, hogy közösségük minden tagját kiszolgálják korra, fajra, nemzetiségre, vallásra, kultúrára, politikai irányultságra, fizikai vagy más fogyatékosagra, nemi vagy szexuális beállítottságra vagy egyéb más helyzetre való tekintet nélkül.

A könyvtáraknak és információs szolgáltató helyeknek ki kellene állniuk használóik azon jogáért, hogy kívánságuk szerinti információkat igényeljenek.

A könyvtáraknak és információs szolgáltató helyeknek tiszteletben kellene tartaniuk felhasználóik személyiségi jogait, és el kell fogadniuk, hogy az általuk használt forrásokat bizalmasan kellene kezeljék.

A könyvtárak és információs szolgáltató helyek felelősek azért, hogy a minőségi információhoz való hozzáférést és a kommunikációt megkönnyítsék és támogassák. A használókat segíteni kellene a szükséges hozzáértéssel és olyan megfelelő környezet biztosításával, amelyben az általuk igényelt információs forrásokat és szolgáltatásokat szabadon és megbízható módon használhatják.

Az interneten lévő sok és értékes forrás mellett van néhány hibás, félrevezető és visszatetszést keltő. A könyvtárosoknak olyan információkról és segédeszközökről kellene gondoskodniuk a használók számára, amelyek segítségével azok megtanulhatják az internet és az elektronikus információ hatékony és eredményes használatát. Kezdeményező módon segíteniük kellene minden használót, beleértve a gyermekeket és fiatalokat is, és megkönnyíteni nekik a hálózaton lévő minőségi információkhoz való felelősségteljes hozzáférést.

Más lényegi szolgáltatásokhoz hasonlóan az internet-hozzáférésnek is ingyenesnek kellene lennie a könyvtárakban és információs szolgáltató helyeken.

A kiáltványban foglaltak megvalósítása

Az IFLA felhívja a nemzetközi közösséget, hogy világszerte támogassa az internet-hozzáférés fejlesztését, különösen a fejlődő országokban, hogy mindenki számára elérhetővé tegye az információ globális hasznát, amelyet az internet kínál.

- Az IFLA felhívja a nemzeti kormányokat az információs infrastruktúra országos kiépítésére, ami lehetővé teszi az ország minden lakója számára az internet-hozzáférést.
- Az IFLA felhívja a kormányokat, hogy a könyvtárak és információs szolgáltató helyek segítségével támogassák a korlátozás nélküli információáramlást az Interneten, és álljanak ellent mindent olyan kísérletnek, ami a hozzáférést cenzúrázná vagy gátolná.
- Az IFLA ösztönzi a könyvtárosokat és a döntéshozókat, hogy nemzeti és helyi szinten stratégiákat, irányelveket és terveket dolgozzanak ki, hogy az ebben a kiáltványban megfogalmazott elvek megvalósuljanak.

Ezt a kiáltványt készítette az IFLA/FAIFE (Könyvtáros Egyesületek és Intézmények Nemzetközi Szövetsége/Szabad Hozzáférés az Információhoz és Szólásszabadság Bizottság és Iroda), jóváhagyta az IFLA elnöksége 2002. március 27-én Hágában, Hollandiában, ünnepélyesen közzétette az IFLA 2002. május 1-jén.